

*KIBRIS'TA OSMANLI DÖNEMİNDEKİ EĞİTİM SİSTEMİNE
GENEL BİR BAKIŞ*

Zenal SÖZGÜN*

Özet

Bu çalışmada, Kıbrıs'ta Osmanlı Döneminde eğitim sistemi ve genel bir örgün eğitim kurumu olan sıbyan okulları, iptidai, rüştiye, medreseler, örgün eğitim kurumları dışında yer alan, yaygın eğitim kurumları olarak faaliyet gösteren camiler, mescitler, tekkeler ve kütüphaneler farklı açılardan ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmada belirlenen konu başlıkları ışığında, tarihsel süreç içerisinde geçirmiş oldukları değişim ve dönüşüm kültürü açısından belirli bir değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Tarihsel süreç içerisinde ne tür değişikliklerin ortaya çıktığının tespit edilmesi de çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları içerisinde ele alınan konulardan birisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim sistemi, sıbyan okulları, medreseler.

An Overview to The Education System During The Ottoman-period in Cyprus

Abstract

In this study, the education system in Cyprus during the Ottoman Period and the formal education institutions as the part of elementary schools, madrasas and outside of these, as being active as formal education institutions; mosques, dervish lodges, and libraries is tried to be addressed from different points of view (angles). Topics identified in this study, has been kept specific evaluation in terms of culture within in the historical process to determine what kinds of changes that occur and also the scope and limitations of the study has been one of the topics.

Keywords: Education system, elementary schools, madrasas.

Giriş

Tarih boyunca Kıbrıs adasının Doğu Akdeniz'de sahip olduğu jeopolitik konumu ve doğal kaynaklarının zenginlikleri nedeniyle M.Ö. 1450 yılından itibaren birçok medeniyetin istila ve fetih hareketleriyle karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. Pek çoğunun adadaki hakiyet ve toplumsal varlığı devletlerinin siyasi ömrüne paralel olmuştur. İstilacı kavimler güç kaybedince Kıbrıs'taki siyasi, sosyal, ekonomik ve toplumsal varlıkları da sona ermişti. Ancak Kıbrıs'ı terk eden her kavim burada kendi kültür ve medeniyetinden izler bırakmıştır. Buda Kıbrıs kültürünün önemli zenginlik kaynağı olmuştur.¹ Osmanlı

* Yakın Doğu Üniversitesi Öğretim Elemanı.

İmparatorluğu'nun, 1571'de adayı topraklarına katmasıyla birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik yapıyı geliştirebilmek için eğitim ve öğretim sistemine büyük önem vermiş ve feth ettikleri her bölgeye Kıbrıs da dâhil olmak üzere kendi sistemlerini yerleştirmişti. 1572 yılında Padişah II. Selim'in "Sürgün Hükümü" (Zorunlu Göç) 353 fermanıyla birlikte Anadolu'dan aileler, sanatkârlar, esnaflar gönderilmiş; dolayısıyla İslam temellerine dayalı eğitim sistemi de başlamıştı. Bu eğitim sisteminin yapısı itibarıyla camiler, mescitler, tekkeler, sıbyan, rüştiye, iptidai okulları, medreseler ile kütüphaneler kurulmuş; bunların bir kısmı vakfiyelerle, bir kısmı da Evkaf genel bütçesiyle desteklenmişti.²

Kıbrıs' ta Osmanlı Döneminde Örgün Eğitim

Osmanlı Dönemindeki eğitim, örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye ayrılmaktaydı. Örgün eğitim kurumları olan Sıbyan Mektepleri, İptidai Mektepleri, Rüştiyeler ve Medreseler ile yaygın eğitim kurumları olan Tekke, Cami ve Kütüphanelerdi.

1. Sıbyan Mektepleri

Osmanlıların ilköğretim seviyesindeki okullarına genel olarak "sıbyan mektebi" veya "mahalle mektebi" denilmekteydi. Sıbyan mekteplerine "mekteb" veya "küttab", yoksul çocuklar için açılanlara da "küttab-ı sebil" veya "mekteb-i sebil" de deniyordu. Bu okullara "darü'ttâlim", "mektephane", "muallimhane" veya "darülilm" da deniyordu. Küttab veya mekteb, "yazı öğretilen yer" anlamına gelirdi, burada önceleri sadece yazı öğretiliyordu. Ancak sonra temel İslâmî bilgiler de bu okullarda verilmeye başlanmıştı. Sıbyan mektepleri, okuma-yazma, bazı dinî bilgiler ve basit hesap işlemlerinin verildiği ilkokullardı. Hemen her mahallede bulunduğu için "Mahalle Mektepleri" veya taş bina olarak inşa edildiği için "Taş mektep" de denilen bu okullar örgün eğitimin ilk basamağını oluşturlardı. Çocuklara temel dinî bilgiler yanında ahlaki bilgiler, ibadet etme ve hafızlık eğitimi de verilmekteydi. Çocuğu şerden sakındırmak ve hayra sevk etmek, Osmanlı cemiyetinin eğitim felsefesi idi. Sıbyan mekteplerinde bugünkü gibi sınıf, ders saati ve teneffüs arası mevcut değildi. Sabahtan ikindiye kadar ders verilir, yalnız öğle paydosu yapılabiliyordu.³

Kıbrıs'ta Sıbyan mektebi hocaları ilk başta yerli hoca bulunamaması nedeniyle, diğer yerlerde de olduğu gibi dışarıdan getiriliyordu. Zamanla medreselerden yeterli hocalar yetiştikçe, dışardan gelenlerin yerini yerli medrese çıkışlı hocalar aldılar. Kıbrıs'ta da diğer Osman-

1 Özorun, B. Remzi . "Kıbrıs Adasında Bekir Paşa Vakfı", Vakıflar Dergisi, XVI Ank., 1982, s. 27.

2 Özyıldız, Ceylan. *Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Gelişimi Işığında Kıbrıs Türk Kütüphaneler Derneği: Tarihçesi, Yapısı, İşleyişi ve Üye Profili*, s.352-353.

3 Demirtaş, Zülfü. Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretimin Örgütlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 17, Muş Eğitim Fakültesi, Elazığ, 2007, s.174.

lı vilayetlerinde olduğu gibi Sıbyan mektebi hocalarının tayini, meclis-i şer'i denilen bir komisyon tarafından yapılırdı. Kıbrıs'ta, Sıbyan mektepleri vakıf ve vakıf olmayan sıbyan mektepleri olmak üzere ikiye ayrılış, Lefkoşa, Gazimağusa, Girne, Limasol, Larnaka ve Baf yerleşim yerlerinde faaliyetlerde bulunmuşlardı. Kıbrıs için de uygulanmış, Sıbyan mekteplerinin yanı sıra, iptidai mektepleri, rüştiye ve medreseler de eğitim ve öğretim sisteminde yerini almıştı. Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethedilmesinden sonra açılan ve devlet vakıfları tarafından yönetilerek finanse edilen ilk eğitim kurumu Lefkoşa'daki Ayasofya Sıbyan Mektebi olmuştur.⁴

Tablo 1: Kıbrıs'ta (Ada Genelinde) Vakıf ve Vakıf Olmayan Sıbyan Mektepleri

1. Vakıf Sıbyan Mektepleri:

1. Ayasofya Sıbyan
2. Balikitre Sıbyan
3. Aysuzomeno Sıbyan
4. Tahtel Kale Sıbyan
5. Larnaka Zuhuri Sıbyan
6. Limasol Sıbyan
7. Ömeriye Sıbyan
8. Mağusa Sıbyan
9. Girne Sıbyan
10. Kasaba Sıbyan
11. Pir Paşa Sıbyan
12. Minareliköy Sıbyan Mazbuta
13. Peristerona Meşruta
14. Yenicami Meşruta
15. Piskobu Sıbyan Meşruta

4 Atalay, Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs (İdari Yapılanma ve Din Eğitimi)*, Konya: Mehir Vakfı Yayınları ,2003,s.53.

2. Vakıf Olmayan Sıbyan Mektepleri:⁵

2. İptidai Mektepleri

Sıbyan mektepleri, Tanzimat Devri sonuna kadar Osmanlı devletindeki ilköğretim çağındaki çocuklara eğitim veren tek ve yaygın eğitim kurumuydu. Fakat, bu mekteplerde geleneksel yöntemlerle uygulanan eğitim ve öğretimin yeterli ve verimli olmaması sebebiyle istenilen sonuçlar elde edilememişti.⁶ Bu sebeple Tanzimat döneminde iptidai mekteplerde uygulamaya başlanılan Usûl-i cedide, sıbyan mekteplerinde de uygulanmaya başlanmış ve sıbyan mekteplerinin iptidaiye dönüştürülmesi sağlanmıştır. Maarif-i Umumiye Nezaretinin denetimi altında hizmet veren iptidai mekteplerinin müfredatlarında üç veya dört yıl, okuma-yazma, dini bilgiler, tarih, coğrafya, aritmetik... vb dersleri içermektedir.⁷

3. Rütiye

Rüştiye Mektepleri, 1838 yılında faaliyetlerine başlayan Mekâtib-i Rüştiye Nezareti'nin kurulmasından sonra hizmetlerine başlayabilmiştir. Kıbrıs'ta iptidai mekteplerin varlığına 1862 yılların rastlıyoruz. Rüştiyelerdeki eğitimler; sınıflarda, masa veya sıralarda ve kısımlar halinde verilmekteydi. Rüştiyelerde başlıca Arapça, dini bilgiler, Kur'an hatmi, basit hesap işlemleri, aritmetik, yazı yazma, tarım gibi

5 Atalay Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi* 1. Baskı Şubat, 2003, s.50-56.

6 Kodaman, Bayram. *Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi*, Ankara, 1991, s.66-67

7 Gökmen, E.Aydın. *Vilayeti'nde Sıbyan Mekteplerinin İptidai Mekteplere Dönüştürülmesi, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı: 20, s. 152-153.

dersler okutuluyordu. İlave ders olarak ise geometri, Resim ve Farsça gibi dersler verilmekteydi. Kıbrıs'ta kurulan ilk ve tek rüştiye mektebi ise İlimiye Mektebi veya Selimiye Rüştiyesidir.⁸

4. Medreseler

Medrese kelimesi Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olup içinde öğrencinin ilim öğrendiği yer anlamına gelmektedir. Eğitim ve öğretim olarak sıbyan mekteplerinin bir üst seviyesi olan orta ve yüksek eğitim veren kurumlara denilmiştir. Bu tanımını daha da genişletecek olursak, "derrese – yüderisu – tedris" kalıbından gelen ismi mekân olup, dersin verildiği yer anlamındadır.⁹ Osmanlı döneminde Kıbrıs'ta da Sıbyan mektepleri kadar, medreseler halkın güçlü teveccühü sebebiyle, damgasını vurmuş önemli eğitim kurumlarından biri olmuştur. Bugünün orta dereceli okullarına denk gelmektedir. Genel özellikleri itibarıyla diğer Osmanlı medreselerinin benzeriydi. Medreseler toplumun en saygın grubunu oluşturan "Ulema" grubunu buralardan yetiştiriyor olması sebebiyle toplumsal bağlamda son derece etkin ve saygın kurumlardı. Ayrıca devletin halkla iç içe olan bütün memurları; sıbyan mektebi hocaları, imamlar, vaizler, cer sistemi ile halka ulaşan softalar gibi halkın kendilerine ihtiyaç duyduğu, itibar ettiği, sevdiği, saydığı, takdir edip örnek aldığı bütün meslek grupları bu okullardan yetiştiriyorlardı. Ulemanın kendilerine uygun giysileri vardı. Ulema öteki sınıflara tanınmamış olan iki önemli ayrıcalığa sahipti. Ulema veya medrese hocaları idam edilemez ve hapsedilemezler ancak görevlerinden alınabilir yada sürülebilirlerdi. Bu, şeyhülislam ve kadıların hüküm verirken, müderrislerin öğretim yaparken, korkusuzca, akla ve gerçeğe uygun, vicdanlarının sesini dinleyerek davranabilmeleri için düşünülmüştü. Sistem olarak halka dayalı ve halkla iç içe bir eğitim-öğretim öngörülmekteydi. Medreseler, özel mimari tarzı olan, açık, bir avlu etrafında ve kare şeklinde dizilen küçük kubbeli odalardan oluşan zarif ve ağır başlı eserlerdi. Bu binalardan birkaçı bir cami etrafında sıralanınca bunlara kütüphane gibi yardımcı tesisler de ekleniyordu.¹⁰

Medrese Elemanları

Medreselerde istihdam edilen personelin başında müderris, muîd ve damışmend gibi isimlerle anılan öğretim kadrosu gelmekteydi.

a) Müderris: Belirli bir tahsilden sonra icazet ve beratla ders veren kimselere müderris denirdi. Müderris her şeyden önce takva sahibi, salih ve zeki bir kişi olmalıydı. Belirtilen ahlaki nitelikler yanında tef-

8 *Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Lefkoşa: Kıbrıs Türk Federe Devleti Eğitim, Gençlik, Kültür ve Spor Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü Yayını, 1982, s. 13.

9 Baltacı, Cahit. XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İstanbul, 1976, s. 25.

10 Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s. 79.

sir, hadis, usul, furu' gibi dini ilimlere, lügat, sarf, nahiv, meani, beyan vs. edebi ilimlere, bunları öğretebilecek derecede vakıf olmalıydı.¹¹

b) Muid: Muid medresede talebenin derslerini müzakere ve müderisin verdiği dersi tekrar eden kimsedir. Danışmendler arasında en liyakatli olanlardan seçilen muid müderrise yardımcı olmanın yanında danışmendlerin disiplini ile de ilgilenirdi Aynı zamanda Sahn-ı semân muidleri, Tetimme medreselerinde suhtelere ders verirlerdi. Eser yazabilecek bilgi ve yeteneğe sahip kişiler arasından seçilen muidler, müderisin kontrolünde öğretime birinci derecede katkıda bulunuyorlardı.¹²

c) Danışmend: Medreselerde ders gören öğrenciler için yaygın olarak talebe kelimesinin yanı sıra “*talib-i ilim, suhte, danimend ve müstaid*”¹³

Medrese Müfredatı

Kıbrıs'taki medreseler, genel olarak diğer Osmanlı medreselerine benzeyen ve eğitim müfredatı da İstanbul medreselerinin hemen aynisiydi. Medreselerde kesin bir okuma süresi yoktu. Medreselerde ders geçme odaklı eğitim verildiğinden öğrencilerin kabiliyetleri ve çalışma derecelerine göre derslerinde başarılı olmaları halinde mezun olmaları sağlanırdı. Mezun olan öğrenciler isterlerse bir üst medrese olan sahn-ı seman'a devam edebilirdi. Medreseden mezun olan öğrencilere müderrislerin kanaatlerini belirttiği bir *icazetname* (diploma) verilirdi. Eğitimin bir diğer yönü dinsel amaçlı oluşuydu. Her dinde ilk amaç, inanç sahiplerini kendi öğretileri doğrultusunda birer mümin olarak yetiştirmektir. Bu amaçla kendi öğretisini yayan dinler, dini bilgi dışında diğer bilimlerle ilgili bilgiler de veriyorlardı. İslam'da bu genel kural değişmemiştir.¹⁴

Medreselerde okutulan başlıca bilim dalları şunlardı.

1. Nahiv
2. Sarf
3. Usul-i Fıkıh
4. Akaid-ı Kelam
5. Kelam
6. Fıkıh
7. Belagat
8. Hesap¹⁵

11 Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989. s.79.

12 Pedersen, J. "Mescid", VIII, 1979, s.68.

13 Hızlı, Mefail. "Osmanlı Klasik Döneminde Medrese", *Türkler*

14 Çobanoğlu., A. Vefa. "Külliyeler", *Da*

15 Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s.79 .

Tablo 2: Medreselerin Tarihine Genel Bir Bakış¹⁶

Medrese	Yapılış Tarihi	Yer	Bağışçı
Büyük Medrese	1573	Lefkoşa	İsmail Ağa
Küçük Medrese	1578	Lefkoşa	Bilinmiyor
Pırpaşa Medresesi	1580-1584	Lefke	Pırpaşa/Mehmet Paşa
Küçük Ayasofya Medresesi	1640	Lefkoşa	Saadettinzade Müftü Ahmed.E
Baf Medresesi	1688	Baf	Mahmut Bey Ebü Bekir
Sarayönü Medresesi	1748	Lefkoşa	Bekir Paşa
Arab Ahmed Medresesi	1764/1782	Lefkoşa	Şeraibzade Osman Efendi
Sezaizade Medresesi	1791	Lefkoşa	Hacı Osman
İskele Medresesi	1816/1826	Larnaka	Hacı İbrahim Ağa
Ahmed Reşit Medresesi	1820	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Kutup Osman Medresesi	1826	Gazimağusa	Seyit Mehmet Ağa
Laleli Medrese	1827	Lefkoşa	Muhassıl Ali Ruhi Efendi
Limasol Medresesi	1825/1829	Limasol	Köprülü Hacı İbrahim Ağa
Hoca İbrahim Medresesi	1850	Baf	Hoca İbrahim Sıdık
Peristerona Medresesi	1837/1875	Lefkoşa	Bilinmiyor

Kıbrıs'ta Osmanlı Döneminde, Örgün Eğitim Kurumları Dışında, Yaygın Eğitim Kurumları

Kıbrıs'ta Osmanlı döneminde, örgün eğitim kurumları dışında, yaygın eğitim kurumları olarak faaliyet gösteren camiler, mescitler, tekeler ve kütüphaneler de tamamen vakıflar aracılığı ile kurulmuştur.

1. Camiler ve Mescitler

Kıbrıs'ta camilerde ise, belli günlerde önde gelen alimlerin, cemaati dini konularda aydınlatması, iyic imam yetiştirilmesi... vb ihtiyaçları karşılanması için kurulmuştur. Müslümanların ibadet yerleri olan camilerin, diğer bir deyişle mescitlerin de aynı zamanda eğitim öğretim gördüklerini yerler olmuştur. Baktığımızda zaman içinde değişen şartlar sebebiyle medreseler, İslam'ın başlangıcından sonra uzun bir süre en önemli ilim öğrenme birimleri olan cami ve mescitlerin bu

16 Ateşin, Hüseyin. *Kıbrıs'ta İslami Kimlik Davası*.s. 72-73.

görevini büyük ölçüde üstlenmişlerdir. Kıbrıs'ta da merkezi camilerde Ders-i Âm (Genel Ders) adı verilen dersler yapılmıştır. Bu dersleri okutabilecek yeterlilikte olan müderrisler, Meclis-i Ser'i'de yapılan sınav sonucunda yeterli görülmeler çeşitli camilerde halka dini bilgiler vermek üzere görevlendirilmişlerdir. Aynı zamanda, Kıbrıs'ta bazı hayır sahipleri, bu müderrislerin sürekli olarak ders yapmalarını şart koşan vakıflar kurmuşlardı. Bu vakıfların bazıları genel dini dersler dışında sürekli olarak Tefsir, Hadis, Mantık, Meani ile ilgili ders okutulmak üzere, bazıları da imam yetiştirmek üzere kurulmuştu.¹⁷

Müderrislerin halka açık yaygın eğitim yaptıkları bilinen Kıbrıs camileri şunlardır:

1. Ömeriye Camii Müderrisliği
2. Baf Kasabası Camii Kebir Müderrisliği
3. Bayraktar Camii Müderrisliği
4. Ayasofya Camii Müderrisliği
5. Mağusa Kutup Osman Mescidi Müderrisliği
6. Haydarpaşa Camii Müderrisliği¹⁸

2. Kütüphaneler

Osmanlı İmparatorluğu'nun, zamanın şartlarına göre ilmin yaygınlaştırılması faaliyeti ekonomik gücü olan Müslümanlar tarafından çok çeşitli mal ve eşyalar vakfedilerek desteklenmiştir. Kıbrıs'ta 1819 yılında, cami, medrese ve tekke kütüphanelerinin ihtiyaca cevap veremez duruma gelmesiyle, Sultan II. Mahmud bir fermanla Kütüphane-i Amire'nin (Devlet Kütüphanesi) kurulmasını buyurmuştur. Sultan II. Mahmud bu kütüphaneye ayrı bir önem vermiş olacak ki, tüm giderlerini kendi gelirinden karşılamış, memur maaşları ile diğer giderleri vakıflarının içine alarak hesaplatmıştır. Bu kütüphane, diğer kütüphanelerden gelen kitaplar ve yeni bağışlarla zenginleştirilmiştir. İlk kez, bekçisi, hademesi ve hafızı kütüpleriyle (Hasan Hilmi, Saraçzade Hacı Mustafa) organize ve bağımsız bir kütüphane yapısını 1829 yılında hizmete giren Sultan Mahmud Kütüphanesi ile görmüş oluyoruz. 1878 yılına gelindiğinde, Kütüphane-i Amire halkın deyimiyle, Sultan Mahmud Kütüphanesi 1600'den fazla yazma ve basma eseriyle Kıbrıslı Türklere ait en büyük kütüphane haline gelmiş bulunuyordu. Rumların, Osmanlı Dönemin'de iki kütüphanesi bulunuyordu; Sultan ikinci Mahmud'un Kütüphane-i Amire ile ilgili fermanından cesaret

17 Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s.114.

18 Behçet, Hasan, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi*, Lefkoşa, 1969, s.39.

olarak 1830'larda oluşturdukları Baş Piskoposluk Kütüphanesi ile Jimnaz, diğer bir adla Elen Okulu Kütüphanesiydi.¹⁹

3. Tekkeler

Kıbrıs'ta "özellikle ilk devirlerde yeni alınan toprakların iskanını sağlamak ve Müslümanlığı yaymak amacıyla kurulan tekkeler" de önemli yaygın eğitim kurumları olarak hizmet görmüşlerdir. Devlet tarafından özellikle seyahat edilmesi ve yaşanması, Müslümanlar için tehlikeli addedilen yerlerde ve Osmanlının genişleme alanı içinde bulunan Rum memleketlerinde açılması teşvik edilmekteydi. Tekke ve zaviyelerdeki dervişler, civardaki halka İslam'ı tanıtır; buldukları bölgelerde, olabilecekleri her şekilde etkin olarak, Müslümanlar için yeni yerleşim birimlerinin çekirdeğini oluşturma işlevini yerine getiriyorlardı. Tekke ve zaviyeler kuran kişiler tarafından vakfediliyor ve bu kurumlar vakıf olarak nesilden nesile faaliyetine devam ediyordu. Kıbrıs'ta en yaygın tarikat olan Mevlevilik; Konya bağlantılı olarak yayılmış, merkez Lefkoşa olmak üzere, Gazi Mağusa, Limasol, Baf ve aşağı Bafta Mevlevi tekkeleri kurulmuş, bunlar doğrudan Lefkoşa Mevlevi Şeyhi-ne bağlanmıştır. Bu tekkelerle ilgili oluşturulmuş olan vakıflar, "Celaliye Vakıfları" ünitesinde birleştirilerek tasarruf ve tevliyatı Konya'nın kontrol ve denetimiyle, merkez Lefkoşa Mevlevi Şeyhine bırakılmıştır. Türkiye'de tekke ve zaviyelerin kaldırılması ile ilgili kanunun çıkması sonucu Konya bağlantısı kesilen bu tekkeler faaliyetlerini sürdürememişler ve birer birer kapanmışlardır. Halen Lefkoşa Mevlevi Tekkesi, ilk Türk müzesi olarak faaliyet göstermektedir.²⁰

Sonuç

Osmanlı idaresi boyunca, Kıbrıs'ta dini öğretilerin ağır bastığı örgün öğretim kurumları olan medreseler, sıbyan okulları, iptidailer ve rüştiyelerin yanında camiler, tekkeler, kütüphaneler, gibi eğitime katkısı bulunan kurumlar olmuştur. Bu eğitim-öğretim kurumlarının büyük bir çoğunluğunun kurulup yaşatılması ve diğer Osmanlı topraklarında olduğu gibi sosyal hayata ilişkin birçok hizmet vakıflar aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Döneminde, Eğitim ve öğretimi, bir sınıf ve zümre imtiyazı olmaktan çıkarmak ve toplumda sosyal adaleti, fertler arasında fırsat ve imkan eşitliğini sağlamak için, parasız yaparlardı. Yaklaşık 300 yıllık dönemde, ada genelinde bir vakfiye defterinde kaydı bulunan 11 adet medrese, 29 sıbyan mektebi, 10 kütüphane, 6

19 Özyıldız, Ceylan. *Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Gelişimi Işığında Kıbrıs Türk Kütüphaneler Derneği: Tarihçesi, Yapısı, İşleyişi ve Üye Profili*, s.353.

20 Atalay, Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi* 1. Baskı Şubat, 2003, s.63

camide vakfedilmek suretiyle açılmış ve eğitim masrafları da vakıflar tarafından karşılanmıştır.²¹

Osmanlı eğitim-öğretim sistemindeki yenileşme hareketleri, 1877 yılında Kıbrıs adasını kiralayan İngiliz idaresinin eğitim-öğretime yönelik uygulamaları ve son olarak da Türkiye’de çıkarılan Tevhid-ı Tedrisat Kanunu’nun etkisiyle Kıbrıs’taki mevcut birçok eğitim kurumu ve uygulamaların varlığı fiili olarak tarihe karışmıştır. Sonuç olarak, geriye bakıldığında Osmanlı’dan Kıbrıs halkına kalan en önemli ekonomik, sosyal ve kültürel miras da söz konusu bu vakıflar olmuştur.²²

21 Gazioğlu ,C. Ahmet. *Kıbrıs’ta Türkler*, Lefkoşa, s. 246.

22 Atalay, Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma Ve Din Eğitimi* 1. Baskı Şubat, 2003, s. 59.

Kaynakça

- Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi* Atalay, Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*
- Ateşin, Hüseyin. *Kıbrıs'ta İslami Kimlik Davası*, s. 72-73.
- Behçet, Hasan. *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi*, Lefkoşa, 1969,s.39.
- Baltacı, Cahit. *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul.1976, s.25 .
- Çobanoğlu, A. Vefa. "Külliyeler", *Da*, XXVI, Ankara, 2002, s. 542-544.
- Demirtaş, Zülfü. *Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri Ve İlköğretimin Örgütlenmesi Kıbrıs'ta Türkler*, Lefkoşa, s. 246.
- Gökmen, Ertan. "Aydın Vilayeti'nde Sıbyan Mekteplerinin İptidâi Mekteplere Dönüştürülmesi" *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Aratırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*,
- Hakeri, B. Hakkı . "Sultan Mahmut Kütüphanesi". *Kıbrıs Türk Ansiklopedisi* "Osmanlı Klasik Döneminde Medrese" *Türkler*Özoran,B. Remzi, "Kıbrıs Adasında Bekir Paşa Vakfı", *Vakıflar Dergisi*, XVI Ankara. 1982, s. 27.
- Özyıldız, Ceylan. *Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Gelişimi Işığında Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği:*
- Kıbrıs'ta Türk Eserleri Lefkoşa: Kıbrıs Türk Federe Devleti Eğitim, Gençlik, Kültür ve Spor Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler, Dairesi Müdürlüğü Yayını Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi*, Ankara, 1991, s.66-67.
- Pay, Salih. "Klasik Dönem Osmanlı Külliyyelerinde Personel Sistemi", *Türkler "Mescid"*, VIII, 1979, s.68.